

PAPER DETAILS

TITLE: Gelir Dagiliminin Iyilestirilmesinde Kamu Hizmetlerinin Rolü

AUTHORS: Zeliha GÖKER

PAGES: 1731-1746

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2576267>

Gelir Dağılımının İyileştirilmesinde Kamu Hizmetlerinin Rolü*

Zeliha GÖKER**

Öz: Eğitim, sağlık, barınma, çocuk bakım ve yaşlı bakım gibi kamu hizmetleri hanehalkının harcanabilir gelirini ortalama olarak %29 oranında artırırken aynı zamanda gelir dağılımını da olumlu yönde etkilemektedir. Kamu hizmetlerinin gelir dağılımını iyileştirici etkisi bu hizmetlerin değerinin gelire oranının yoksul hanehalkı için zengin hanehalkına oranla daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. OECD ülkeleri için bu hizmetlerin değeri en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin gelirini %76 oranında artırırken bu oran en yüksek gelirli %20'lik dilim için %14'dür. Diğer yandan kamu hizmetleri nitelsiz emeğe, kadınlara ve göçmen işçilere göreli olarak daha iyi koşullarda iş olanakları yaratarak da gelir dağılımının iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Fakat kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması, hizmete ulaşımı, hizmetin fiyatını, kalitesini ve kamu istihdamını etkileyerek gelir dağılımını farklı kanallardan olumsuz etkilemektedir. Neticede kamu hizmetlerini sunmanın amacı tüm kullanıcılara en iyi hizmeti vermek yerine müşterilerin ödeme gücüne göre hizmetin kalitesini ayarlamak olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı kamu hizmetlerinin gelir dağılımına etkisini ve bu hizmetlerin özelleştirilmesinin ve piyasalaştırılmasının eşitlik açısından sonuçlarını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Hizmetleri, Gelir Dağılımı, Piyasalaştırma, Kamu Özel İşbirliği, Eşitsizlik

The Role of the Public Services in Improvement of Income Distribution

Abstract: The cash value of public services such as education, health care, social housing, elderly care and childcare increases disposable household income on average by %29 and also tends to reduce inequality. The main reason for the equality enhancing effect of public services is that the cash value of public services accounts for a significantly larger proportion of the income of poor households than of rich households. On average the use of these services accounts for %76 of the income of the poorest quintile of the income scale in the

* Geliş Tarihi 06.05.2016

** Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, İİBF Maliye Bölümü

OECD countries as opposed to %14 for the richest income quintile. On the other hand public services also promote equality by providing comparable decent employment opportunities particularly for low skilled workers, women and migrant workers. But privatization and marketization has eroded the equality-enhancing effects of public services through changes in prices, the quality of services and access to services. They have also transformed the public sector employment system. As a result the goal of public service provision is no longer to provide the best possible services for all service users, but to adjust the quality of services to the purchasing power of customers.

The purpose of this paper is to introduce the effects of public services on equality and discuss the consequences of privatization and marketization of these services for equality.

Key Words: Public Services, Income Distribution, Marketization, Public Private Partnership, Inequality

Giriş

Adil bir gelir dağılımı hem sosyal hem de ekonomik olarak tüm toplumun yararına bir durumdur, herkesin hayatının daha iyi olmasını sağlar. Gelirin daha adil paylaşıldığı ülkelerde yaşam süresinin uzadığı, bebek ölümlerinin azaldığı, suç oranlarının düştüğü, hapishanelerde daha az insanın olduğu görülmektedir. Ancak son dönemlerde yaşanan ekonomik ve politik gelişmeler neticesinde gelirin, hanehalkı arasında ya da ücret, kar, rant arasındaki dengesiz dağılımının daha da arttığı görülmektedir. Bu artan dengesizliğin iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde uzun süredir emeğin verimliliği artarken ücretlerin düşmesi, kar paylarının artmasıdır (ILO,2012). İkincisi ise, özellikle ABD, AB ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde yüksek gelir elde eden grubun, düşük gelirliyle göre gelirlerini daha hızlı artırmasıdır. Özellikle son durgunluk döneminde bu etki daha da çarpıcı hale gelmiştir. Örneğin 2009-2012 yılları arasında ABD’de en yüksek gelir elde eden %1’lik kesimin reel geliri %31 artarken, geri kalan %99’luk kesimin geliri sadece %0,4 artmıştır (Stockhammer, 2013; Hall, 2014).

Günümüzde gelişmiş ülkelerde nüfusun en zengin %10’luk diliminin ortalama geliri en yoksul %10’luk dilimdekilerin ortalama gelirlerinden 9,6 kat daha fazladır. 1980’li yıllarda bu farkın 7 kat, 1990’lı yıllarda 8 kat, 2000’li yıllarda 9 kat olduğu düşünüldüğünde en üst gelir dilimi ile en alt gelir dilimi arasındaki aralığın sürekli artmakta olduğu görülmektedir. Daha eşitlikçi ülke olarak bilinen Almanya, Danimarka ve İsveç’te 1980’li yıllarda zengin ve yoksul arasındaki fark 5 kat iken, günümüzde 6 kat olmuştur. Ülkeler arasında da önemli farklılıklar mevcuttur. 2013 yılı için Türkiye’de bu fark 12,6, ABD’de 18,8, Meksika’da 30,5 kat olmuştur. 22

OECD ülkesinin 17'sinde 1985 yılından bu yana Gini katsayısı yükselmiştir (OECD, 2015).

Gelir dağılımı ile ilgili çalışmalarda bireyin refahının göstergesi olarak hanehalkının parasal geliri temel alınmaktadır. Ancak bireylerin refahını gelirden başka faktörler de etkilemektedir. Bu faktörlerin ihmal edilmesi durumunda ortalama refahın tesbiti ve dağılımı da farklı olmaktadır. Bu faktörlerden birisi ve en önemlisi kamunun sunduğu hanehalkına yönelik hizmetlerdir. Hanehalkı bu hizmetlerin finansmanını ödediği vergiler ile karşılamaktadır. Geleneksel gelir dağılımı araştırmalarında hanehalkının ödediği bu vergiler dikkate alınırken, vergilerin karşılığı olan kamu hizmetlerinden elde edilen yarar dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle daha doğru bir gelir dağılımı tesbiti için bu hizmetlerden elde edilen yararın da hesaba katılması gerekmektedir.

Gelir dağılımı hesaplamalarında kamu hizmetlerinin ihmal edilmesinin en temel sebeplerinden birisi hanehalkına sunulan bu hizmetlerin değerinin tesbit edilmesindeki güçlükle ilgilidir. Bu hizmetlerin bir piyasa fiyatı yoktur, dolayısıyla da değerleri milli gelir hesaplamalarında üretim maliyetleri esas alınarak hesaplanmaktadır. Üretim maliyeti de pek çok durumda emek maliyeti ile sınırlandırılmakta, sermaye kullanımına ilişkin maliyetler dikkate alınmamaktadır. Alternatif hesaplama yöntemi, bu hizmetleri bireyler piyasadan satın alsalardı yapacakları harcama tutarını bulmak ya da bireylerin ödemeye hazır olduğu tutarı tesbit etmek olabilir. Ancak bu tür kamusal hizmetlerin piyasadan satın alınan hizmetlerden farklı özelliklere sahip olması nedeniyle bu bilgilere ulaşmak da zordur. Diğer yandan bu konudaki tek zorluk kamu hizmetlerinin değerinin belirlenmesi ile sınırlı da değildir. Kamunun sunduğu hangi tür hizmetlerin dâhil edileceği de önemlidir çünkü eğitim harcamaları gibi savunma ya da alt yapı harcamaları da doğrudan veya dolaylı olarak hanehalkının refahını etkilemektedir.

Bu çalışmada kamu hizmetlerinin gelir dağılımına etkisi ve kamu hizmetlerinin piyasalaştırılmasının gelir dağılımına olumsuz yansımaları üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede önce gelirin yeniden dağılımında devletin elindeki kamu maliyesi araçları kısaca açıklanmakta, sonrasında ise kamu hizmetlerinin gelir dağılımına etkisi üzerinde durulmaktadır. Daha sonraki bölümlerde ise 1980 sonrası kamu hizmetlerinde dönüşüm ve bu sürecin gelir dağılımına etkileri incelenmektedir.

İkincil Gelir Dağılımı

Gelir dağılımında eşitsizliğin uzun süre devam etmesi, toplumda yapısal değişikliklere neden olarak gelir eşitsizliğinin çözümünde büyümenin ve istihdamın etkisinin zayıflamasına yol açmaktadır. Uzun süren gelir eşitsizliğinin getirdiği en önemli yapısal sorun, fırsat eşitsizliğinin artması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Gelir eşitsizliği kalıcı olduğu sürece bu eşitsizlik, mevcut gelir eşitsizliği ile sınırlı kalmamakta, gelecek nesillere de aktarılmaktadır çünkü zengin ve yoksul ailelerin çocuklarının başarı şansları farklılaşmaktadır (Milanović 2016).

Bu nedenle devlet kamu maliyesi araçlarını kullanarak daha adil bir gelir dağılımını sağlamaya çalışır. Devletin müdahalesi sonucu ortaya çıkan gelir dağılımı ikincil gelir dağılımı olarak adlandırılır. Devlet gelir dağılımını, hem vergiler ile geliri toplarken hem de topladığı bu geliri transfer harcamaları ve kamu hizmetleri için harcarken etkileyebilmektedir. Dolayısıyla kamu maliyesi ile gelirin yeniden dağılımında kullanabilecek üç önemli araçtan birincisi vergilerdir. Kişilerin geliri, harcaması ya da serveti üzerinden alınan vergiler vasıtasıyla gelir dağılımını iyileştirmek için zenginlerin yoksullardan daha fazla oranda vergi ödemesi sağlanarak, vergiden sonraki gelir dağılımının yoksullar lehine değişmesi beklenir. İkinci araç ise transfer harcamalarıdır; işsizlere, yoksullara, emeklilere, hasta ve çocuklara yapılan parasal ve ayni harcamaları kapsamaktadır. Yoksul hanehalkının bu yardımlardan daha çok yararlandığı varsayıldığında en alt ve en üst gelir dilimleri arasındaki fark harcamalar sonrasında azalır. Üçüncü yeniden dağıtım aracı ise kamu hizmetleridir. Eğitim, sağlık, çocuk bakım-yaşlı bakım, barınma hizmetlerinin herbirinin gelirin yeniden dağılımında önemli etkileri söz konusudur. Çünkü bu hizmetlerle herkesin cebine bir tür “sanal gelir” konularak gelirin yeniden dağılımı sağlanmakta, çarpık gelir dağılımının etkileri yumuşatılmaktadır.

Gelir dağılımını iyileştirmek için devletin vergi ve transfer harcamalarıyla müdahalesi yaygın kabul gören görüştür. Özellikle gelir üzerinden alınan artan oranlı vergiler ile yüksek gelirlilerden daha yüksek oranda vergi alınarak ve transfer harcamalarını düşük gelirli hanehalkının yararına kullanarak ikincil gelir dağılımının iyileşmesi beklenir. 1980’li yıllara kadar bu anlayış başarılı da olmuştur. Ancak daha sonraki dönemlerde vergi- transfer harcaması ikilisinin gelir dağılımını iyileştirici etkisi zayıflamıştır. Çünkü bir yandan marjinal vergi oranları düşürülerek gelir vergisinin artan oranlı yapısı aşındırılmış, diğer yandan daha çok yüksek gelirlielerin yararlandığı vergi harcamaları artmıştır. Üstelik sistemde var olan katma değer vergisi, satış vergisi ve çalışanların ödediği sosyal güvenlik katkıları gibi diğer vergilerin regresif etkisi de dikkate alındığında toplam etki belirsiz olabilmektedir. Zira vergi sisteminin artan oranlılığının yaklaşık ölçümü olan gelir vergisinin katma değer vergisine oranı gelişmiş ülkeler için 1980’li yılların ilk yarısında 2,42 iken 1990’lı yılların ilk yarısında 2,03 olmuş, 2006-2010 yılları arasında ise 1,70 e düşmüştür (UNCTAD 2012).

Bu süreçte yararlanıcıların harcanabilir gelirinde bir artışa yol açmak üzere sağlanan tüm faydalar olarak tanımlanan transfer harcamalarının etkisi de hem harcamalar kesintileri, hem de bu yardımlardan yararlanabilmek için gerekli koşulların artırılması ile zayıflatılmıştır. Üstelik bazı ülkelerde bu yardımlardan düşük gelirli hanehalkı yerine, daha çok yüksek gelirli hanehalkının yararlandığı dikkate alındığında transfer harcamalarının gelir dağılımına etkisi tam tersine dönmektedir.

Yaşlılık, dul ve yetim aylıkları (YDY) ile çalışma yaşındakilere yapılan aile yardımı, işsizlik yardımı, işgöremezlik yardımı gibi diğer sosyal harcamaları kapsayan nakdi yardımlar ile sağlık ve diğer sosyal hizmetleri kapsayan kamusal hizmetlerin farklı OECD ülkelerindeki payı Tablo-1’de yer almaktadır.

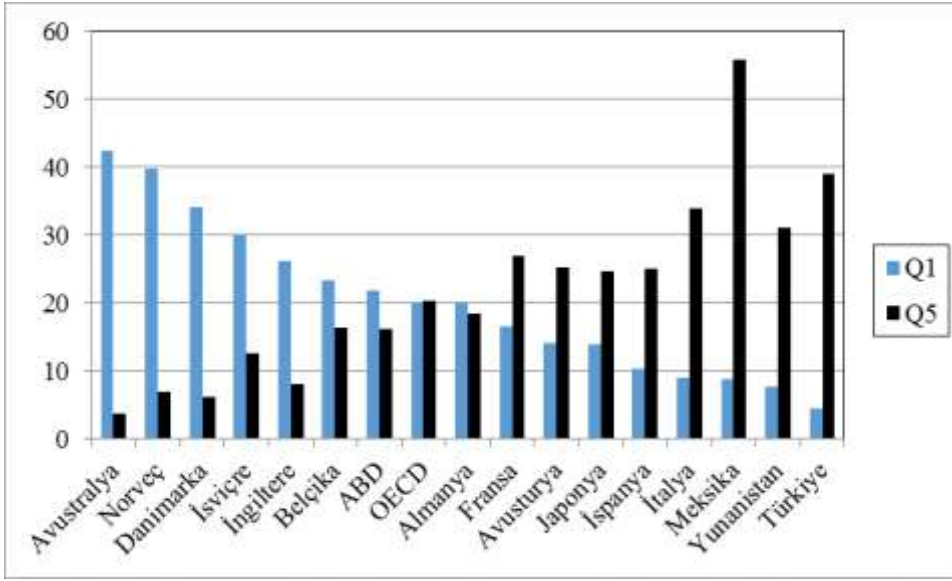
Tablo 1- OECD Ülkelerinde Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH'ya Oranı (2012)

	Nakdi Yardımlar		Kamu Hizmetleri		Toplam
	YDY aylıkları	Diğer	Sağlık	Diğer	
Fransa	13.8	4.7	8.6	3.0	31
Danimarka	6.2	7.9	6.7	7.0	30.1
Belçika	10.2	8.2	8.0	2.1	29.4
Avusturya	13.2	5.1	6.7	1.9	27.7
İtalya	15.8	3.3	7.0	1.0	27.5
İsveç	7.4	4.5	6.7	7.5	27.2
İspanya	10.5	6.5	6.8	2.2	26.8
Yunanistan	14.5	3.0	6.6	1.3	25.7
Almanya	10.6	3.8	8.0	2.4	25.5
Japonya	10.2	2.3	7.7	2.7	23.1
İngiltere	5.6	5.1	7.7	3.9	22.7
Norveç	5.4	5.3	5.6	4.9	21.8
OECD ort.	7.9	4.4	6.2	2.4	21.4
ABD	6.7	2.4	8.0	1.4	18.7
Avustralya	3.6	4.8	6.1	3.5	18.3
Türkiye	7.5	0.4	4.2	0.1	12.2
Meksika	1.8	0.9	2.8	2.2	7.7

Kaynak: OECD 2014

Tablo-1’de görüldüğü gibi toplam kamu sosyal harcamaları içinde nakdi yardımların payı kamu hizmetlerinin oldukça üzerindedir. Gelir dağılımının iyileştirilmesi için bu yardımlardan daha çok düşük gelirli hanehalkının yararlanması gerekir. Ancak Grafik 2’de görüldüğü gibi bazı ülkelerde bu yardımlardan daha çok yüksek gelirli hanehalkı yararlanmaktadır. Bu durumda nakdi yardımların gelir dağılımını iyileştirmek yerine daha da bozduğu söylenebilir.

Grafik 2- Nakdi Yardımların En Düşük (Q1) ve En Yüksek (Q5) %20'lik Gelir Dilimleri Arasında Paylaşımı

Kaynak: OECD 2014 verilerinden elde edilmiştir.

Ülkeler en düşük gelirliilerin aldığı pay itibariyle sıralanmıştır.

Gelir dağılımının iyileştirilmesinde bir araç olarak kullanılan vergilerin ve transfer harcamalarının etkisi 1980 öncesine göre azalmışken kamu hizmetlerinin bu konudaki işlevi önem kazanmaktadır. Çünkü kamu hizmetleri herkese eşit şekilde sunulmakla birlikte, bu hizmetlerden düşük gelirli grubun elde ettiği yararın gelire oranı, yüksek gelirli gruba göre daha fazladır. Bu nedenle ikincil gelir dağılımında kamu hizmetlerinin etkisi önemlidir.

Kamu Hizmetleri ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Gelirin yeniden dağılımı konusunda kamu hizmetlerinin ihmal edilmesinin nedeni, bu hizmetlere bedava ulaşımın mümkün olması ya da sübvansiyon destekleri nedeniyle hizmetlerin değerinin hesaplanmasındaki zorluklar ile açıklanabilir. Oysa herkesin kullanımına açık olan kamu hizmetlerinin gelirin yeniden dağılımı üzerinde çok önemli etkileri söz konusudur. Bu etki esas olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak devletin parasız ya da düşük ücretlerle sunduğu kamu hizmetleri ile hanehalkının cebine konulan “sanal gelir”, hanehalkının gelirinin artmasını sağlamaktadır. Her ne kadar hizmetler tüm hanehalkına eşit şekilde sunulsa da hizmetlerin nakdi değerinin yoksul hanehalkının gelirine oranı, zengin

hanehalkının gelirine oranından daha yüksektir. Eşitliği iyileştirici etkisi de buradan kaynaklanmaktadır. İkinci etki ise, bu hizmetlerin yarattığı istihdam olanakları ile ortaya çıkmaktadır. Kamu hizmetlerinin sunumu vasıtasıyla yaratılan iş olanakları özellikle kadınlara ve nitelsiz emeğe istihdam yaratarak gelir dağılımını iyileştirmektedir.

Bu nedenle hanehalkı arasındaki gelir eşitsizlikleri kamu hizmetlerinden elde edilen yarar dikkate alındığında azalmaktadır. Ancak bunun için daha geniş kapsamlı bir gelir tanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Hanehalkının piyasada elde ettiği ücret, kar, rant şeklindeki gelirlerine, özel sektörden ya da kamu sektöründen aktarılan nakdi transferleri dahil etmek ve ödenen doğrudan vergileri ve sosyal güvenlik katkılarını çıkarmak gerekir. Bu büyüklük gelir dağılımı çalışmalarında dikkate alınan değerdir. Ancak gelirin daha gerçekçi tanımına, bu değere kamu hizmetlerinden elde edilen yararın ilave edilmesi ile ulaşılmaktadır. Son yıllarda kamusal hizmetlerin gelir dağılımına etkisini dikkate alan bu kapsamdaki çalışmalar çoğalmaktadır; OECD (2008, 2011), Marikal ve diğ. (2006, 2008) Vaalavuo (2011), Paulus ve diğ. (2009), Tsakoglou ve diğ. (2009) Lusting ve diğ. (2013) Verbist ve diğ. (2012) v.b. Söz konusu çalışmalarda esas olarak savunma, alt yapı gibi az-çok bölünmez nitelikte olup, tüm vatandaşlara ortak yarar sağlayan hizmetler yerine eğitim, sağlık, barınma, yaşlı ve çocuk bakım hizmetleri gibi bireysel fayda sağlayan kamu hizmetleri dikkate alınmaktadır.

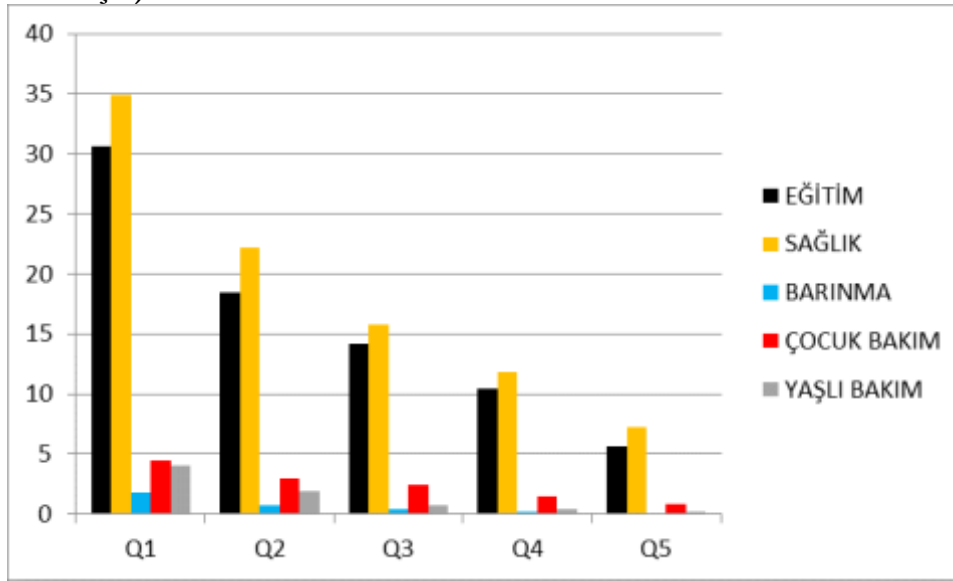
OECD ülkeleri için kamu hizmetlerine ulaşım hanehalkının harcanabilir gelirini ortalama olarak % 29 oranında artırmaktadır. Bu oran en yoksul kesim için %76, en zengin kesim için ise %14 tür. OECD ülkelerinde bu hizmetlerden elde edilen yarar dikkate alındığında Gini katsayısı % 20 azalmakta, ortalama olarak 0.30'dan 0.24'e düşmektedir (OECD, 2011). Kamu hizmetleri esas olarak OECD ülkelerinde farklı gelir gruplarına eşit şekilde sunulmaktadır, doğrudan düşük gelirli hedefleyen uygulamalar oldukça sınırlıdır (Verbist ve diğ. 2011) ancak İskandinav ülkeleri, Hollanda ve İngiltere'de diğer ülkelerden farklı olarak bu hizmetler daha çok düşük gelirliye yöneliktir (OECD, 2011).

Kamu hizmetlerinin gelir artırıcı etkisi İskandinav ülkelerinde ve Macaristan'da yüksek (%35'in üzerinde), Avustralya ve Yunanistan'da ise daha düşüktür (%20 civarında). Gelir dağılımını en çok sağlık ve eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hariç) etkilemektedir. Eğitim hizmetlerinin değeri hanehalkının harcanabilir gelirini ortalama olarak %12 oranında artırmaktadır. Ancak tüm ülkelerde harcanabilir gelirdeki artış düşük gelirli için, yüksek gelirliye göre daha fazladır. En düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin gelirleri, eğitim harcamaları dikkate alındığında ortalama olarak üçte bir oranında artmaktadır. Meksika'da bu oran %74, ABD'de ise % 45 dir. En yüksek gelir diliminin harcanabilir gelirini ise %6 oranında artırmaktadır¹ (OECD, 2011).

¹ Gelir dağılımının iyileştirilmesinde zorunlu öğretim, yükseköğretime göre daha önemlidir (OECD, 2011).

Sağlık hizmetleri gelir dağılımını iyileştiren en önemli kamu hizmetidir. Sağlık hizmetlerinden daha çok yaşlıların yararlanması, yaşlıların da ortalamanın altında bir gelire sahip olması bu etkiyi pekiştirmektedir (Marical ve diğ. 2006, 2008). Sağlık hizmetleri harcanabilir geliri ortalama olarak %14 oranında artırmaktadır. İngiltere, ABD, Meksika, Portekiz ve İspanya’da sağlık harcamaları dikkate alındığında en düşük gelir dilimindekilerin harcanabilir geliri % 40’ın üzerinde artarken, en yüksek gelir dilimindekilerin geliri % 5-7 oranında artmaktadır. Gini katsayısı sağlık hizmetleri dikkate alındığında 0.30’dan 0.27’ye (%11) düşmektedir. Sağlık harcamalarının gelir dağılımına etkisi pek çok ülkede eğitim harcamalarından daha yüksektir. Çocuk-yaşlı bakım hizmetlerinin harcanabilir gelire etkisi ise düşüktür. Barınmaya yönelik harcamalar ise pek çok ülkede oldukça düşüktür. Ancak sosyal konutlara önem veren İngiltere gibi ülkelerde bu hizmetler daha çok düşük gelirliilere yöneliktir. İngiltere’de en düşük gelir dilimindekilerin %30’u sosyal konutlarda yaşamaktadır (OECD, 2011).

Grafik 3- Kamu Hizmetlerinin Harcanabilir Gelir İçindeki Payı (27 OECD ülkesi için)

Kaynak: Verbist ve diğ.(2012) verilerden elde edilmiştir.

Kamu hizmetleri dikkate alındığında en yüksek gelir elde eden %10’luk dilimle en düşük gelir elde eden %10’luk dilim arasındaki gelir aralığı dörtte bir oranında, en yüksek gelir elde eden %20’lik dilimle en düşük gelirli %20’lik dilim arasındaki gelir aralığı ise üçte bir oranında azalmaktadır (Verbist ve diğ. 2012). 14

Avrupa ülkesini dikkate alan çalışmasıyla Vaalavua (2011) kamunun sunduğu eğitim, sağlık harcamaları dikkate alındığında Gini katsayısının %18 oranında azaldığını tesbit etmiştir. Benzer sonuçlara dünyanın başka bölgelerinde de ulaşılmıştır. 5 Latin Amerika ülkesi (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Meksika ve Uruguay) için kamu hizmetleri dikkate alındığında gelir eşitsizliğinin %10 ile %20 arasında azaldığı bulunmuştur. Meksika ve Brezilya için eğitim, sağlık harcamalarının gelir dağılımına olumlu katkısı, vergi ve transfer harcamalarının katkısından iki kat fazladır (Lusting, 2013).

Kamu hizmetleri gelir dağılımını nicel olarak olumlu etkilemenin yanı sıra sosyal eşitliğin sağlanmasına katkı sağlayarak niteliksel olarak da önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü pek çok durumda zengin ve yoksul insanların aynı hizmetten yararlanmasıyla, aynı okula giderek, aynı hastanede muayene olarak farklı sosyal sınıfların birbiriyle irtibatına imkân sağlamaktadır (Hermann, 2015).

Diğer yandan kamu hizmetleri özellikle kadınlara, göçmen işçilere ve düşük vasıflı çalışanlara görece olarak daha iyi koşullarda, yüksek ücretle daha iyi iş olanakları yaratarak da gelir dağılımının iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Kamu sektöründe pek çok ülkede ücretler özel sektöre göre yüksektir ve ücret farklılıkları azdır. Özellikle düşük vasıflı çalışanların durumu kamu sektöründe özel sektöre göre daha iyidir, kadın-erkek arasındaki ücret farklılıkları da kamu sektöründe daha düşüktür. OECD ülkelerinde kamu istihdamı toplam istihdamın %15'ini oluşturmaktadır. Norveç, Danimarka ve İsveç'te bu oran %25'dir (Hermann, 2014b).

Kamu hizmetlerinin yararının farklı gelir grupları arasında eşit dağılımı, parasal gelirin eşitsiz dağılımı ile tezat oluşturmaktadır. Herkesin eşit kullanımına sunulan kamu hizmetlerinden düşük gelirli olanların elde ettiği yararın gelirlerine oranı yüksek olduğu (%76) ve düşük gelirli olanlar için bu hizmetler gelir kadar kıymetli/değerli olduğu için, bu hizmetlerde yapılan bir kesinti düşük gelirli hanehalkını çok daha fazla etkilemektedir.

Kamu Hizmetlerinde Dönüşüm

1980'li yıllara kadar pek çok ülkede, özellikle Avrupa Birliğine dâhil olan ülkelerde bazı temel mal ve hizmetlerin piyasa mekanizmasının dışında sosyal adaleti sağlamak amacıyla kar güdüsü olmaksızın kamusal tedariki konusunda genel bir uzlaşma sağlanmış olduğu görülmektedir. Bu çerçevede kamusal hizmetlerin kamusal niteliği, hizmetlerin doğası ya da teknik özellikleri ile ilgili olmayıp toplumun bu hizmetlere verdiği değerle ilgilidir. Tüketimde rekabetin olmaması veya dışlanamazlık malların doğal ve teknik bir özelliği olmak yerine onlara atfedilen özelliklerdir. Bu çerçevede malların özel-kamusal ayrımında objektif bir tanım yapmanın zorluğu, kamusal mallar tartışmasında normatif kararları ön plana çıkarmakta ve toplumun algısı, tercihleri, standartları ve toplumsal hareketlerin gelişimi belirleyici olmaktadır (Altvater, 2004).

1970'li yılların sonundan itibaren ise neoliberal politikaların uygulanmaya başlamasıyla beraber hızla artan finansal servet, yatırımcıları yeni ve karlı alan arayışlarına iterken, vergi indirimleriyle özel servet birikimine destek olan devlet için de kamu hizmetlerini karşılamak için gerekli olan fon ihtiyacını artırmıştır. Dolayısıyla özelleştirme her iki problemin aynı anda çözülmesini sağlayan bir sonuç yaratmıştır; finansal sermaye için yeni yatırım alanları yaratırken, devletin de finansal yükünü hafifletmiştir. Bu çerçevede iletişim, ulaşım, enerji alanındaki özelleştirmelerin yanı sıra, eğitim, sağlık gibi ekonomik ve politik nedenlerle özelleştirmenin daha zor olduğu kamu hizmetlerinin tedarikinde kamu tekellerinin kaldırılması, dış kaynak kullanımı (outsourcing), kamu-özel işbirlikleri gibi uygulamalar hız kazanmıştır. Böylece kamu hizmetleri metalaştırılmış/piyasalaştırılmış, *vatandaşların* yararlandığı kamu hizmetlerinin yerini, *müşterilerin* yararlandığı hizmetlerin almasına yol açmıştır².

Daha az girdi kullanarak daha çok kamusal mal üretilmesini hedefleyen, etkinliği ön plana çıkaran özelleştirme tartışmalarında neoklasik görüş, hizmetin tedariki piyasaya bırakıldığında daha düşük maliyetle daha iyi hizmet sunulacağını savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre kamu hizmetlerinde piyasa hâkimiyeti kamu tekellerinin kaldırılması, kamu hizmetlerinin sunulmasında tüketici için rekabetin sağlanması ile mümkün olabilir. Bu çerçevede kamu tekelleri hizmetin niteliğine bağlı olarak üç biçimde kaldırılmıştır. Posta hizmetleri gibi alt yapı ihtiyacı olmayan hizmetlerde piyasa pek çok rekabetçi özel teşebbüse kolaylıkla açılmıştır. Elektrik üretiminde olduğu gibi özel altyapı gerektiren hizmetlerde ise şebekenin bakımı ile hizmetin sunumu birbirinden ayrılarak pek çok özel hizmet tedarikçisinin aynı alt yapıyı kullanarak üretim yapması, tüketicinin bunlar arasında seçim yapması sağlanmıştır. Su, atık su hizmetinde olduğu gibi ayrıştırmanın yapılamadığı, aynı alt yapıyı birden çok üreticinin kullanamayacağı durumlarda ise üreticiler kişiye özel geçici sözleşmeler veya satış haklarını elde edebilmek için rekabet etmektedir ancak bu durumda tüketicinin seçme şansı olmamaktadır (Hermann, 2011).

Diğer yandan dolayı özelleştirme biçimi olarak değerlendirilebilecek, kamu hizmetlerinin piyasalaştırılmasına yol açan başka yöntemler de kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında sağlık hizmetlerinde olduğu gibi, devlet belli bir hizmeti kendisi sunmak yerine özel sektörden satın almakta ancak maliyetin tamamını değil önceden belirlenen götürü tutarını karşılayarak aradaki farkın kullanıcı tarafından ödenmesini talep etmektedir. Ya da dış kaynak kullanımı (outsourcing) ile daha önce kamu tarafından sağlanan hizmetin belli bir fiyat üzerinden özel sektör tarafından tedarik edilmesini sağlamaktadır.

Yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanan bir diğer yöntem ise Kamu Özel İşbirliği (KÖİ)'dir. KÖİ Dünya Bankası tarafından "kamu ile özel bir şirket arasında yapılan, özel şirketin bir varlığın meydana getirilmesini veya hizmetin sunumunu ya da her ikisini birden üstlendiği, buna karşılık yaptığı işin uzun vadede görülen

² Ayrıntılı bilgi için Ataay (2015), Konukman (2015)'e bakılabilir.

kalitesine ve diğer özelliklerine göre özel sektöre ödeme yapılmasını gerektiren bir sözleşme” olarak tanımlanmaktadır. KÖİ kapsamında kamu ve özel sektör arasında hizmet satın alma anlaşması yapılmaktadır. Genellikle bu hizmetler sağlık (hastaneler), eğitim (okullar ve üniversiteler), kamu güvenliği (hapishaneler) ya da bazı ulaştırma alt yapılarının kullanımını kapsayan temel kamu hizmetleridir (Kalkınma Bakanlığı, 2016). KÖİ’den beklenen, verimlik artışının yanısıra pahalı alt yapı projelerini özel sektörün finanse etmesiyle kamu borçlarının artmasının önlenmesi ve böylece kamunun kaynaklarını diğer kamu hizmetlerine tahsis etmesidir³.

Aslında KÖİ modelinde amaç, geleneksel özelleştirme yönteminde olduğu gibi, özel sermayeye yeni bir kârlılık ve piyasa alanı açmaktır. Ancak KÖİ’nin farkı, satış işleminin yani kaynak transferi işleminin daha tesisler ortada yokken sözleşmeye bağlanması ve kamu ile özel sektör arasındaki ticari ilişkinin tesislerin yapım aşamasından başlayarak, işletilmesine ve nihayetinde kamuya devredilmesine kadar geçen uzun bir sürece yayılmasıdır. Oysa klasik özelleştirme modelinde kamu ile özel sermaye arasındaki ticari ilişki bir seferde gerçekleşmektedir ve bir satış işlemi olarak kalmaktadır (Karahanoğulları, 2012).

Bu yöntemde projenin finansman kaynağını özel sektör bulmak zorundadır. Ancak özel sektörün devlete göre daha yüksek orandan borçlanması hem yatırımın maliyetini artırmakta hem de hizmetin kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir⁴. Proje kapsamında devlet tarafından özel sektöre verilen borç geri ödeme garantileri, gelir ya da hizmet kullanım garantileri, fiyat garantileri sonucu KÖİ modeli, geleneksel kamu hizmet üretim modeline göre mutlak üstünlüğe sahip olmadığı gibi kamunun borçlarının “örtük” olarak artmasına ya da geleceğe ötelenmesine yol açabilecek niteliktedir⁵. Diğer yandan KÖİ hissedarlarının projedeki hisselerini satmak

³ Ancak özel sektörün kalkınmayı tetikleyecek imalat sanayi sektörlerinde yatırım yapması gerekirken kamu alt yapı yatırımlarına yönlendirilmesi, uzun dönem kalkınma potansiyelinin zayıflamasına yol açacaktır. Çünkü aslolan özel sektörün imalat sanayi sektörüne yönelmesi, kamunun ise alt yapı yatırımlarını bütçe olanakları içerisinde gerçekleştirmesidir (Konukman, 2015).

⁴ Örneğin İngiltere için özel sektörün, devlete göre borçlanma maliyetinin yılda % 2,2 oranında daha yüksek olduğu tesbit edilmiştir. Bu fark vergi mükelleflerinin ilave 20 milyar pound daha borçlanma maliyetine katlanması anlamına gelmektedir ki bu da yaklaşık olarak 40 yeni büyük hastaneye karşılık gelmektedir (PSIRU Briefing, 2014). Diğer yandan yine İngiltere’de hastanelerin %72’sinin, KÖİ modelinin geri ödeme maliyetlerini karşılamak için doluluk oranlarını tavsiye edilen sınırların üzerine çıkarmaları, personel kadrolarını düşürmeleri hizmetin kalitesinin de bozulmasına yol açmaktadır (Pollock ve diğ. 2011).

⁵ Örneğin Türkiye için 115 milyar dolarlık KÖİ sözleşme büyüklüğünün 9 milyar 870 milyon dolarlık kısmını sağlık tesisi projeleri oluşturmaktadır. Ancak bu çerçevede yapılan 17 şehir hastanesinin kiralanması karşılığında devletin yapacağı ödeme 27 milyar dolardır (Kalkınma Bakanlığı, 2016). KÖİ kapsamında devletin özel sektöre 30-40 yıl için taahhüt ettiği kira, gelir ya da hizmet kullanım bedelleri, devletin yatırımı kendisi borçlanarak yapması durumu ile kıyaslandığında vergi mükellefine daha pahalıya malolacaktır.

istemeleri ile ortaya çıkan ikincil KÖİ piyasalarla okullar, hastaneler veya en azından bunların maddi unsurları “ticareti yapılabilir mallar” niteliğine dönüşmektedir (Hermann, 2011).

Kamu Hizmetlerinde Dönüşümün Gelir Dağılımına Yansıması

Özelleştirme ve piyasalaştırma taraftarları özel mülkiyetin ve rekabetin etkinliği ve hizmetin kalitesini artıracığını savunmaktadırlar. Ancak etkinlik mümkün olan en çok çıktının, mümkün olan en az girdi ile elde edilmesi olarak tanımlanırken, girdi-çıktıların sadece parasal karşılıkları dikkate alınmaktadır. Bu nedenle köydeki postaneyi kapatmanın veya doktor yerine hemşireyi istihdam etmenin, hizmete ulaşabilme ve hizmet kalitesi pahasına etkinliği artırdığı söylenebilir.

Kamu tekellerinin kaldırılması ve kamusal hizmetlerin piyasalar aracılığı ile sunulması kamusal malları, tüketiminden dışlamanın mümkün olduğu özel mal ya da sınırlı müşterinin kullanımına açık, kısmen dışlamanın mümkün olduğu klüp mallarına dönüştürmektedir. *Bu nedenle kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması, hizmete ulaşımı, hizmetin fiyatını, kalitesini ve istihdamı etkileyerek gelir dağılımını farklı kanallardan olumsuz etkilemektedir.* Amaç toplumsal kaynaklarla toplumsal ihtiyaçları en iyi şekilde karşılamak değil, hizmetin kalitesini müşterinin satın alma gücüne göre ayarlamak olduğunda, farklı gruplara farklı fiyat uygulamaları ile kamu hizmetlerinin eşitlik sağlama fonksiyonu aşındırılmaktadır. Bu süreçte bir yandan hizmete ulaşım zorlaşmakta, diğer yandan da orta ve yüksek gelirlilerin kamu hizmetlerinden yararlanmaktan vazgeçmeleri neticesinde hizmetin kalitesi ile ilgili politik baskı azaldığı için, düşük gelirliye sunulan hizmetin kalitesi de hızla düşmektedir. Üstelik piyasalaştırma sürecini aynı zamanda bu hizmetlere yönelik harcama kesintileri de izlediği için fon yetersizliği hizmetin kalitesinin düşmesini pekiştirmektedir. Aynı hizmetleri daha yüksek kalitede sunan özel girişimcilerin varlığı ile iki katmanlı hizmet sistemleri ortaya çıkmakta, sosyal eşitsizlik artmaktadır. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde bu durum çok çarpıcı şekilde yaşanmaktadır. Devlet hastanelerinde ve devlet okullarında hizmet kötüleştikçe ve kalabalıklaştıkça özel hastane ve özel okullar hızla yaygınlaşmakta, bu süreçten ödeme gücü olanlar daha nitelikli hizmete ulaşabildikleri için fayda elde ederken, devlet okullarını ve hastanelerini kullananlar daha da kötüleşen hizmet kalitesi ile yüzyüze kalmaktadırlar. Piyasalaştırma ile birlikte fiyat artışlarına sübvansiyonların kaldırılmasının eşlik etmesi ya da harç ya da katkı payı uygulamalarına başlanması ya da bu oranların artırılması düşük gelirli hanehalkını, yüksek gelirli hanehalkına göre daha fazla etkilemekte, kamu hizmetlerinin gelir dağılımını iyileştirici etkisini tersine çevirmektedir.

Kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması hizmetin konusunun ve kapsamının

değiştirilmesi yoluyla hizmet tedarikçisinin büyük alıcılara veya finansal durumu iyi olan zengin müşterilere odaklanmasına yol açmaktadır. Tedarikçilerin zengin müşteriye odaklanması, özel hastanelerin özel sigortası olan ve daha az riskli hastaları tercih etmesine, özel üniversitelerin yüksek ücretleri ödeyebilecek öğrencilere yönelmesine yol açmaktadır. Diğer yandan kamu hizmetleri gelir dağılımını nicel olarak etkilerken, zengin ve fakir vatandaşların aynı hizmeti kullanması sonucu, sosyal eşitliği niteliksel olarak da iyileştiren bir role sahiptir. Farklı gelir gruplarındaki insanların aynı okullara gitmesi ya da aynı hastanelerde tedavi görmesi yakın ilişki kurmalarına olanak sağlamaktadır. Hizmetlerin katmanlaşması ise zengin ve yoksul hanehalkının şehirlerin farklı bölgelerinde barınmalarına, farklı okullarda okumalarına ve farklı hastanelerde tedavi olmalarına yol açarak birbirlerine yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Kamu hizmetlerinde piyasalaştırma süreci aynı zamanda hizmetlerde standardizasyona neden olarak da farklılıkların ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Örneğin üniversite öğreniminde standardizasyon ile birlikte yükseköğrenim, öğrencilerin karmaşık süreçleri anlama kabiliyetini geliştiren, gerçeğe ulaşmak için soru soran öğrenciler yetiştirmek yerine, hizmetin alıcılarına yani öğrencilere, belli işlere başvurma yetkisi veren açık bir biçimde tanımlanmış ürün niteliğine dönüşmüştür. Üniversitelerde seçme şansının arttığı izlenimini veren pek çok program var gibi görünmekle beraber, Avrupa'da uygulanan Bolonyo sürecinde olduğu gibi hepsi ortak ve gittikçe artan katı standartlara uymak zorundadır. Bu çerçevede örneğin eğitim sistemlerinde işletmecilik bölümlerinin özellikle de eğitim dili İngilizce ise büyük bir taleple karşılaşması, ülkelerin kendi dillerinde eğitim verdiği sosyal ve kültürel bilimlerin körelmesi ile sonuçlanmaktadır⁶ (Hermann, 2011).

Diğer yandan kamu hizmetlerinin piyasalaşması istihdamı da olumsuz etkileyerek gelir dağılımını bozmaktadır. Daha önce de söz edildiği gibi kamu hizmetleri özellikle kadınlara ve düşük vasıflı çalışanlara görece olarak daha iyi koşullarda, yüksek ücretle daha iyi iş olanakları yaratarak da gelir dağılımının iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede önceleri hizmetin kalitesini riske atmayacak şekilde çalışma standartları belirlenmişken piyasalaşma, rakipleri geçmek, hissedarları mutlu etmek ya da maliyetleri düşürmek için işçilere daha fazla ve daha hızlı çalışmaya zorlamaktadır. İş daha yoğun, daha monoton ve bedensel güce dayanmakta, istihdam ise daha esnek yarı-zamanlı ya da geçici olmaktadır. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde istihdamın azaltılması, yoğun çalışma koşulları ve vasıfsızlaştırma ve geçicileştirmenin artması çalışanlarda gerilimi artırırken aynı zamanda hizmetin kalitesini ve hatta vatandaşların geleceğini de olumsuz etkilemektedir (Hermann, 2014b). Kamu istihdam politikasındaki dönüşüm, daha eşitlikçi kamu ücretlendirme sisteminin aşındırılması ile sonuçlanmaktadır;

⁶ Örneğin Middlesex Üniversitesi yurt dışında Dubai'de kampüs kurarken, kendi ülkesinde felsefe programını kapatmıştır.

yöneticiler-diğer çalışanlar, nitelikli emek-niteliksiz emek, merkezde çalışan-çevrede çalışan işçiler arasındaki ücret farklılıkları artmaktadır.

Sonuç

Günümüzde gelir dağılımı gittikçe bozulurken, devletin gelirin yeniden dağılımında kullanabileceği araçların etkisi de zayıflatılmıştır. Bu çerçevede kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması, hizmete ulaşımı, hizmetin fiyatını, kalitesini ve istihdamı olumsuz etkileyerek kamu hizmetlerinin gelir dağılımını iyileştirici etkisinin azalmasına yol açmıştır. Oysa kamu hizmetleri ile devlet kullanıcıların cebine sanal bir gelir koymaktadır ve bu sanal gelirin harcanabilir gelire oranı düşük gelirli için oldukça yüksektir. Üstelik bu hizmetleri sunarken yaratılan istihdam da gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde ilave katkı sağlamaktadır.

Dolayısıyla düşük gelirli hanehalkı için kamu hizmetleri en az gelir kadar değerlidir. Bu nedenle bu hizmetlerde yapılan kesinti veya bu hizmetlerin fiyatlandırılması en çok düşük gelirli hanehalkını etkilemektedir. Parasız sunulan kamu hizmetleri herkese adil bir gelecek sunmak için yapılan bir tür yatırımdır ve bu hizmetlere öncelik tanımak topluma, sadece ayrıcalıklı bir grup azınlığın ihtiyaçlarını tatmin etmeye odaklanmış bir dünya yerine, daha yaşanılabilir bir dünyayı garanti etmektedir.

KAYNAKÇA:

- Ataay, Faruk (2015) “ Neoliberal Reformlar, Devletin Yeniden Yapılandırılması ve Kamu Hizmetinde Dönüşüm” **Akdeniz İİBF Dergisi**, cilt 15, no.30,s.20-39.
- Altwater, Elmar (2004) “ Comment What Happens When Public Goods are Privatised?” **Studies in Political Economy**, v.74, 45-77.
- Hall, Dave (2014) “Equality and Public Services – Beyond Consumer Spending” **PSIRU**, University of Greenwich.
- Hermann, Christoph (2011) “Commodification, Consequences and Alternatives; Lessons From the Privatization of Public Services in Europe” <https://www.academia.edu/828214> (19.12.2014)
- Hermann, Christoph (2014a) “The Public Nature of Public Services” http://www.municipalservicesproject.org/userfiles/hermann_public_nature.pdf (9.6.2015)
- Hermann, Christoph (2014b) “The Role of the Public Sector in Combating Inequality” **International Journal of Labour Research**, cilt.6,no.1
- Hermann, Christoph (2015) “The Public Sector and Equality” **Global Social Policy**, 1-18.
- ILO (2012) Global Wage Report, www.ilo.org/global/research/global-reports/global-wage-report/2012/charts/WCMS_193311/lang-en/index.htm (14.3.2015)
- Kalkınma Bakanlığı (2016) **Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Özel İşbirliği Uygulamalarına İlişkin Gelişmeler 2015**, Ankara.
- Karahanogulları, Yiğit (2012) “Kamu Özel Ortaklığı Modelinin Mali Değerlendirmesi” **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 67, no.2, s.95-125.
- Konukman, Aziz (2015) “Merkezi Yönetim Bütçesinin İktisadi ve Bütçe Hakkı Açısından Analizi” **Karatahta/İşYazıları Dergisi**,no.1,s.231-271.
- Lustig N, C.Pessino and J.Scott (2013) “The Impact of Taxes and Social Spending on Inequality and Poverty in Argentina, Bolivia, Brazil, Mexico, Peru and Uruguay: An Overview”. **Tulane Economics Working Paper 1312**. New Orleans: Tulane University. <http://econ.tulane.edu/RePEc/pdf/tul1313.pdf> (17.2.2016)
- Marical, F., M. M. d’Ercole, M. Vaalavuo and G. Verbist (2006) “Publicly-Provided Services and the Distribution of Resources”, **OECD Social, Employment and Migration Working Papers**, Paris.
- Marical, F., M. M. d’Ercole, M. Vaalavuo ve G. Verbist (2008) “Publicly Provided Services and the Distribution of Households Economic Resources” *OECD Economic Studies No.44,2008/1*

- Milanovic, Branko (2016) “Inequality: The Structural Aspects” **Social Europe**
<https://www.socialeurope.eu/2016/02/inequality-structural-aspects/>
(20.2.2016)
- OECD (2008) **Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries**, Paris.
- OECD (2011) **Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising**, Paris.
- OECD (2014) **Social Expenditure Update**, Paris.
- OECD (2015) **In It Together: Why Less Inequality Benefits All**, Paris.
- PSIRU Briefing for EPSU (2014) “Exposing the Myths Around Public-Private Partnerships”
http://www.epsu.org/IMG/pdf/PSIRU_PPP_briefing-final.pdf
(21.8.2015)
- Paulus, A., Sutherland, H. and P. Tsakloglou (2009) “Distributional Effects of In-Kind Public Benefits In European Countries”,
<http://ftp.iza.org/dp4581.pdf> (6.6.2015)
- Pollock, A., D. Price ve M. Liebe (2011) “Private Finance Initiatives During NHS Austerity”, **BMJ**, cilt 342, s. 417-419
- Stockhammer, E. (2013) **Why Have Wage Shares Fallen?**, ILO Conditions of Work and Employment Series No. 35.
www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_202352.pdf (21.6.2015)
- Tsakloglou, P., T. Callan, K. Coleman, C. D'Ambrosio, K. de Vos, J. R. Frick, C. Gigliarano,
T. Goedemé, M. Grabka, O. Samberg, C. Keane, C. Koutsambelas, S. Lefebure, M. Makovec, K. Mullan, T. Smeeding, H. Sutherland, G. Verbist, F. Zantomio (2009) **Distributional Effects of Non-Cash Incomes in Seven European Countries**, AIM- AP Report, University of Essex.
- UNCTAD (2012) **Trade and Development Report**, Geneva, United Nations.
- Vaalavua, M. (2011) Towards an Improved Measure of Income Inequality: The Impact of Public Services On Income Distribution- an International Comparison, (Yayınlanmamış doktora tezi)
http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/18644/2011_VAALAVUO.pdf?sequence=2 (19.6.2015)
- Verbist, G., M. Förster and M. Vaalavuo (2012) “The Impact of Publicly Provided Services on the Distribution of Resources: Review of New Results and Methods”, **OECD Social, Employment and Migration Working Papers**, No. 130, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5k9h363c5szq-en> (25.7.2015)